

5227

Celtiga

Óleo de Imeldo Corral

SAUDADE

Novela original de JAIME QUINTANILLA

30 céntimos

R 13978

86 9.17.662

Celtiga

NOVELA MENSUAL ILUSTRADA

FERROL

Direutor:

Jaime Quintanilla.

Segretario:

Fiz Álvarez do Castelo.

Administrador:

Manoel Morgado.

Gerente:

Ramón Villar Ponte.

REDAUTORES E COLABORADORES:

Jaime Quintanilla, Antón Villar Ponte, Gonzalo López Abente, Manoel Lustres Rivas, Roberto Blanco Torres, Victoriano Taibo, Eugenio Charlón Arias e Manoel Sánchez Hermida, Ramón Cabanillas, Vicente Risco, Eugenio Montes, Antón Losada Diéguez, Manoel F. Barreiro, Manoel Antonio, José Castro Rodríguez, Nicolás García Pereira, Pedro Fraga de Porto.

PINTORES E DIBUJANTES:

Alfonso R. Castelao, Camilo Díaz Baliño, Imeldo Corral, Alvaro Cebreiro, Farruco Lamas.

O segundo número de CÉLTIGA, publicará

Os Catro Cisnes Brancos

Lenda celta por Louey Chisholm, traducida directamente do Inglés á o galego por Manoel Fernández Barreiro, c'un dibujo do inmenso CASTELAO

A 30 CÉNTIMOS EJEMPLAR

SAUDADE

NOVELA ORIGINAL DE JAIME QUINTANILLA

I

CANTIGA LÍRICA Á O MAR

Espello...

Espello da terra y-espello do ceo. Do ceo azul, que faite azul. Do ceo cheo da centilación da lua, nas noites saudosas. Do ceo anegrido, nos días de trebón, nos qu'o teu balbordo é unha rojente cantiga. Da terra verdecente: a dos cóns irtos e dispidos, a das lajes cubertas da verde tona do arneiro, a dos pinos druídicos qu'érguense, aviscantes, na soedade árdiga da beira-mar. Espello, asimade, das terras do Alén; das terras lonjanas da outra banda, gaiola da Raza e do Esprito da Miña Terra. Espello dos remos afiados, cheos d'arruzada, que firente pol-as noites, deixando deitaren as pingotas de prata das pantásticas fugeiras. Espello das velas albas e dos homes lanzales que, acarcados á os bances dos barcos, ollan as suas facianas na tua faciana...

Artista...

¿Por qué as tuas coqueirías co'a terra, sen acougo? O teu abalo e o teu debalo ¿non son femíneos? Nô abalo acaróaste, namoradizo e besuqueiro, e cando somella que chegas á seres da terra e que morres n-ela, fujes novamentes, e voltas, e desfaste en cadoiros e debalas de novo... ¿Pra qué os teus balanços? Y-entr'os teus agarimos e as tuas fugidas és o mais jurdio arquiteuto do mundo. Apouvígal-as lajes, abálalas, derrúbalas, amolécelas. D'unha aresta irta fas unha liña donda. D'un forte penedo unha pedra pedriña. Cando t'atopas c'unha montana apréijala nos teus brazos gigantes, esnaquízala, e lévala á outros continentes, en anzós cativos, onde pouquiño á pouco vai jurdindo a figura lumiosa da tua nova creación. És escultor. E do teu cicel saen figuras esvaídas, á o longo da beiramar: testas como montanas, abrayantes pantasma, moustros qu'arripían; lubricás, zucios, trasnos... És músico. Bruas sinfonías e, acaendo c'o vento rojente, cantas cantigas d'unha fonda pasión enmeigadora. Nas noites de lua arregoada voltan á arreital-as fontes do teu amor, e dúrmeste, ouvindo o calmuzo da estividade, nas areias soñolentas. És pintor. E do teu pincel de jebra e argazo jurdiu a decoración do Cabouco d'Azur, na Illa de Capri, turquesa escintilante...

Matriz...

As lamugueiras dos teus fondos son, hoje, os nosos piñeiraes, as herbas arrecendentes, as froles dos nosos

campos, as castañas dos castiñeiros. No teu seo rebulda, chouta e ferve, á cachóns, a vida trunfadora. Nos teus mouros fondos hai paisajes bretemosas, condanadas á eterna noite d'unha escuridade eterna. E n'ista escuridade escintilean as lámparas milagreiras d'uns peijos meigos. Milleiros de seres vivos boligan en tí, como n'un niño agarimoso. En tí morren e dos seus cadavres tiras novos milleiros de vivas á inzal-a vida novamentes. Todo tú és azelmoso e soio en tí e por tí jurden novas lurcas labradas no lar da vida universal..

Saudade...

Por saudoso cántoche ista lírica cantiga. E por saudoso saeu de mín ista noveliña, tan ateigada de saudade com'as tuas augas salgadas..

II

O RONSEL

Mais a saudade do mar é a saudade do Ronsel.

¡Velas brancas dos galéos, que cinían c'o leste, á fugiren pr'as Indias! ¡Preguiceiras carracas, acuguladas c'os tesouros do Alén-mar, coutadas pol-os brazos de ferro dos achinados capitás: mariños e piratas n'unha peza! ¡Algareiras urcas, c'o felo na proa, á dormiren no calmuzo das largazías atlánticas! ¡Carabelas de Pontevedra e de Poyo, mortas da saudade do ignoto, á donaren á o mundo un Novo Mundo! ¡Naos que loitaban c'os corsarios

ingreses, saídas dos astilleiros de Ribadeo! ¡Fargatas que levaron á Princesa Catalina! ¡Pataches das Molucas, tan amados dos sonos imperiaes do Emperador Calros II! ¡Navíos da «Invencibre» e do general Zubiaur, asolagados pol-as feras ardentías! ¡Naves do Almirante Payo Gómez Charino, cheas do recendor lírico das «froles briosas»! ¡Veleiros das confradías de mareantes, dura escola de maestros e mariñeiros, á bogaren pol-as «ondas do mar de Vigo», tan amadas do Martín Códax!...

...Os vosos ronseles labraron na-y-alma da Terra unha estrada de cobizas degoirantes; unha eterna sede de nidias visiós. Os vosos ronseles son-o cravo de ferro cravado no curazón da Miña Raza: ja pra sempre á degoirare e á asenllare as vosas fasquías...!

Como a Princesa Constanza, filla de El Rei D. Pedro, que foi á chorare nas areias do Orzán, pol-o pai que non voltou, a Miña Raza chora de joenllos, morta de delor, por todol-os que fóronse e non voltaron, por todol-os que d'outras terras viñeron e deixaron na Miña a frol da sua estranxeiría. ¡Ainda agarda a Miña Terra pol-as naos dos Fillos de Breogán, e ten saudade da terra verdecente qu'adiviña no seutrión, e olla no mar, como unha liña de lus, o ronsel que deixaron aquelas naos!

A Miña Terra chora pol-os ronseles que levaban á Génova e á Nápoles, pol-os que deixaban as fargatas qu'iñan á O Alén-mar e as urcas que voltaban das Indias e as goletas que faguían o comercio co'a Ingraterra... ¡A

Miña Terra, coutada pol-os mouros fillos do Sul, agarda, acesa d'espranza, por aviscare na longedade os ronseles dos bergantís do Norte, nos que terán de viren os homes de cabelos loiros e ollos gacios, alumeados pol-o nimbeiro do Esprito!

Sí; a saudade da Miña terra é a saudade do Ronsel. Ela ten a-y-alma viajeira, como a das anduriñas, y-esliga co'a sede dos camiños ignotos. O Ronsel é o seu camiño de gloria e o seu «via crucis». O Ronsel é o seu camiño na Eternidade, porqu'o Ronsel morre tan ajiña vive. ¡E a Saudade é o Ronsel das naos cantareiras da-y-alma, ceibes pol-o mar da Lembranza, á bogaren co'as velas afoutas...!

Un pobo de pescantis

O mar fai ali un relanzo. Nos días de trebón os cachóns do mar non chegan hastra o peirao. As salgadas augas da ría, bicando as pedras e as lajes, vánnas esmoendô pouco á pouco.

Casiñas probes e homildosas, co'as solainas verdes, azúes, amarelas, rajadas de total-as cores; as trandei-ras nos balcós, cheas de roupas á o soleo, fan d'iste po-biño, ollado dendes do mar, un arco-da-vella d'un mil-leiro de cores estranas. Y-entr'o lusco e fusco, cando o Sol fachea nas vidreiras das casas, alámpanse total-as solainas, e a rojura do mar e a rojura dos vidrios fan d'iste pobo de pescantis un rubin escintilante, aceso com'unha labarada. Pouco á pouco traspoléiranse as cores das augas mainas, as nubens tíngense c'os rubiás derradeiros e o noso pobo de pescantis, mergullado nos negroses da noite, durme c'un sono tranquilo, n'agardanza d'un novo arrayar do Sol e do trafego de decotio.

Vida tranquiá a d'iste pobo, agás cando o turdio furacán, cinindo na outa-mar, caluca ás gentes.

Entón as mulleres, trépedas co'a delor, corren cara á o peirao, e avisean as augas mouras e ferventes, temendo unha segueira. Saen as dornas, bolinando; as faúcas; todol-os botes do pobo. Choran as mulleres e rezan as vellas. A campá da parroquia, atopada un día na praia, c-unha voz tumbal qu'arripía, berra na soe-dade da noite e da escuridade e somella o seu berro o pranto da escuridade e da noite. ¡E qué ledicia, cando

entr'as brétemas das chuveiras óucense as voces coñeidas e amigas, aló no mar, salvas da trebonada! ¡E que prantos amargurados, cando pasando as horas véntase a desgracia inquetante!

Fora d'iso o pobo é un pobo tranquiú. Craro é que d'unha tranquilidade non moito compretá, pois hai de cote unhas liortas, ben paveras por certo.

Porqu'as gentes d'iste pobo dividense en dúas castes, mais arredadas qu'as da India. Unha caste: a caste *aristocrática* e nobre, a caste reialmentes recha e baril é a caste dos *artesáns*. Os artesáns son todos obreiros, mais son obreiros de certo xeito, asegún iles mesmos dín. Son canteiros, ferreiros, algún qu'outro remendón e todol-os carpinteiros do pobo, que veñen á seren tres ou catro. Iles son artistas e as suas angueiras pertecen á muy nobres traballos.

A caste inferior, a da gente baija, tamén é d'obreiros, mais é formada pol-os obreiros das frábicas de salguía. Obreiros que cheiran de cote á peije e á sain, lijugados sempre entr'os repuallos e borbás. Ista caste inferior non vive arredada da outra, mais cada un é cada un e todo o mundo decátase, por poucas entendedeiras que teña, da difrenza qu'hai entr'un canteiro e o jornaleiro d'unha frábica.

O torreiro do faro, o escolante e mail-o médico teñen dubidado moito do *aristocratismo* dos artesáns. Hoje atópanse ben convencidos. Porque teñen ido á os bailes dos artesáns e mais á os bailes dos da caste inferior. ¡E non hai comparanza! Os bailes dos obreiros das frábicas son bós, eso sí, ¿mais cándo poideron ajuntaren tantos cadros pr'as parés e tantos quinqués pra emprifollaren o estrado do baile? Os artesáns, n'isto, non teñen competencia. Cando dan un baile arrepañan y-esfanican todo canto cadro hai no pobo. Á beira da «escala de la

vida» atópase «la caza del león». N'un recuncho amós-trase á admiración dos bailadeiros o «yo vendí a crédito y yo vendí al contado». Paisajes suizas, odaliscas bailando diante d'un sultán, judeus mercando peites e alajes, o porto de Constantinopla, uns esculcas do Polo Norte loitando c'un oso branco: todo canto pariron as litografias do mundo, ali está, pol-as parés, pregoando qu'os artesáns d'iste pobo son gente que sabe ben de desacougos estéticos. En troques os probiños dos jornaleiros das frábicas penduran sempre os mesmos cadros, herdados ja dendes de fai longos anos: unha circasiana c'unha gargantela d'adoas bermellas; un rapaz crou-quelelo que pesca no río e que, ainda qu'está pelado, ten un zorongu ben arrupiadiño; unha mulata que tira dos seus trumifios á un mulato mais mouro qu'o betún, e unha paisaxe tropical, ateigada de palmeiras, na qu'adiviñase, á o longe, unha vila de casas brancas baixo un ceo azul cobalto.

Os artesáns, ademais, inzan o *salón* de quinqués. Hainos de todas crás: vellos, novos, c'os tubos afumeados; de «gas» e d'acetileno; todos acesos, escharetando por teren as torcidas «a todo lujo». E os probes das frábicas de salguía soilo teñen un par de quinqués, de certa boa presenza, qu'aínda cumpren c'o oficio nas casas de dous dos socios de sua sociedade.

Engádase á isto o feito de qu'a música dos artesáns é jurdia, verdadeiramente chichirica. Un acordeón, un crarinete, unha guitarra e un bombardino. En troques os probes dos jornaleiros bailan nada mais que c'un acordeón, que por certo non ten mais que des chaves. ¿Cómo dubidare, pois, de que cada un é cada un e de qu'aínda non todos somos do mesmo jeito?

Pro aínda se non dijo todo. Arrechégate ben, leutor, que cho direi ben caladiño. ¡Os jornaleiros das frábicas

—¿sabes?—sonche hirejes!. Viñeron fai moitos anos uns ingleses do demo, —¡cousa boa non-a foi—e vai e fixéronse protestantes todol-os obreiros das frábicas. Eles din que viven na creenza de Deus, mais iso é unha argallada do trasno. ¿Cómo van creeren en Deus senon creen no inferno? ¡Qué ll'ó pregunten á o crego! ¡Non creen no inferno, nin no pulgatorio e son mesmamente com'os judeus que mataron á Noso Señoríño! Teñen unha capela protestante, preto do peirao, e o abade dí qu'aló hai meigas e que fanse tratos c'o Nemigo. Hai quen veu saire, pol-as tellas, nos sábados á noite, muchieas que cheiraban á xofre, e quen ouviu layos tristeiros na casa do «pastor» inglés, qu'é un hireje, pois fala como o demo e nin-o demo ó entende.

Os probes dos jornaleiros das frábicas de salguía, en troques, din qu'os artesáns son uns *atrasados* cheos d'*oscurantismo* e que desprezan o verdadeiro porgueso das *democracias*. ¡Dinno por latricaren! ¡Chamaren *oscurantistas* á quenes, cando dan un baile no «salón», poñen mais de vinte quinqués! Son uns disgraciados, que pensan nos piopardos e que déjansen levaren pol-as verbas de calquera lampantín.

Mais toda ista gente, os artesáns e os jornaleiros, os *cristianos*, e mail-os *hirejes*, son boa gente, abofé. Agás no tempo dos bailes, aló pol-o inverno, os cristianos e os hirejes lévanse moito ben. As mulleres d'uns e d'outros ajúdanse no gavejo dos fogares. Unhas e outras desentrelan as redes entreladas, encaban as brincas nas liñas dos maridos, fan as piolas pr'as sedenlas, limpan os tramallos que veñen do mar. Porqu'iso sí, hai artesáns e obreiros das frábicas, pro uns e outros son todos pescantís e marifeiros, e cando hai peije o peije ajúgaos no trafego da pesca. O peije trasviraos á todos, co'a esperanza dos cartos, e cando os cartos chegan á

moreas, todos, hirejes e cristianos, van jugaren á o cusco na vila, onde fican sen cartos e co'as bulsas va-leiras.

E cando morre un hireje o hireje confesa e leva o viático, póñenlle as crismeiros y-entóñase no Campo-santo, pois os homes non son bestas e non van iren á cova feita n'unha leira.

Son pescantís e mariñeiros todos. E todos, tamén, son labradores. As redes e os raños andan revoltos pol-as casas. E ó mesmo póñenlle chumbos ás redes, ou saen á pesca pol-as mañás, que cavan nas rozas ou sachan nas patacas.

N'outra cousa, ademáis, trapean os cristianos e mal-os hirejes. N'estaren d'acordo en qu'o San Cristobo, padroeiro do pobo, é un santo de moito mimo. Os protestantes son tan devotiños do San Cristobo como o mais fero *cristiano*. E cando as festas do santo chegan, todos, os uns e os outros, festejan á o santiño c'o millor da casa, que botan aquiles días pol-a janela. As rapazas, qu'á decotio andan estaleigadas, nos días do San Cristobo póñense os millores trajes, cheos de prefiles, crenchan os cabelos, e algunha hai—¡meigas fora!— que viste á o jeito da vila e arrecende á pachuli que mesmo gorenta.

O San Cristobo debe tere trato co'a Zucreira Hespaña, pois nos días da súa festa os pescantís jantan todo con zucere. E óllase, poño por caso, un guisote de congro, con prebe chea de pimenta... ¡e zucere! Ou unha tortela de chourizos que sabe á mel. Todo, n'aquiles días, é doce. O pan é ja obrigado que teña zucere á montós y-é a millor lambetada pr'os cativos, afeitos ó pan de millo. E pase que teñan zucere ¡as sardiñas asadas!, mais o pávero do caso é que tamén bótanlle zucere ¡á o chicólate! Hastr'as rapazas, por mor do San Cristo-

bo, que teñen de cote un genio zoño, falan nos días das festas falas doces, e as suas facianas son meluriñas, e os ollos relampados deitan bágoas de tenrura, cand'oucen falas amorosas, e hai quen di, pois probóunas bicándoas, qu'aquillas bágoas saben á resoli e teñen almi-bre. O que si sei decirvos é qu'os labres de moitas d'elas—¡aínda relámbome de gusto!—teñen aquiles días, de volta dos foliós, namentras a lua rí no ceo, un zelme docísimo que se non esquece endejamais. ¡Beizos d'aquila moura d'ollos fiteiros e bicos da roiba d'ollos gacios! ¡Saudade d'aquelas noites inesquecentes!

E á o falare d'istas rapazas lémbrome das mozas todas dos nosos pobíños galégos. Todas elas naceron pra riren. Rinse ledamente, falan surrindo, fanlles gracia total-as cousas e rinse por calquer cousa. E tamén naceron pra bailaren. No tempo dos romajes as rapazas dos nosos pobos van en riola, con brusas brancas de mursulina, á os soutos mestos, ás abas dos ríos, á os curutos dos montes ou ás ribeiras do mar, porque nas ribeiras, nos soutos, nas abas dos ríos e nos curutos dos montes hai romajes. E c'o gallo dos romajes as nosas mozas rín e bailan.

Bailan como descosidas as nosas rapazas. Despéitanse, pónense bermellas, alámpansellel-os ollos, de tanto bailaren. Choutan como toliñas; rín, voltan á bailaren, andan de riola, ollan pra os rapaces. Viven. Viven estas ledas mozas dos nosos pobos.

¡Cuh o engado de sere noivo d'unha d'istas rapazas! ¿Qué saben os señoritos ó que val unha d'istas nosas mozas? ¡Sere noivo d'unha rapaza d'istas, qu'arrecende á saúde, que rí con toda a-y-alma, que di case todo ó que pensa e pensa case todo ó que dí!

O jurdio engado de sere noivo d'istas rapazas atópase na volta das festas, cabo d'elas. Veñen cansas,

rojas como cireijas. O sol-pôr inzalles a-y-alma de vageiras malenconias. Por riba dos montes adivíñase o escintileo da lua. Cara ó poñente hai unhas labaradas n'hourizonte. O algueireiro das mozas vaise esvaíndo, asegún a noite chega. O estrondo da canturía das arráns, á o longe, ¡qué saudades trai á os curazóns! Diselles, á istas mozas, cousas ledas, falas un pouco turbas. Unha mao, suorenta, canja co'a vosa mao. E a rapaza rí, chea de ventura, e treme a sua mao. Aquela mao é donda, como a seda. Aquela mao é agarimosa. E a rapaza, sin sabere por qué, ten azos de chorare, pergúntavos si querédela moito, rí pra que vos non decatedes da sua trubación.

Hai que pasare a praia, c'os pés dispidos, por qu'abalou o mar. E as mozas, coscoleando co'a friaje, céibanse da melanconia do noitecer. Cantan cantigas churrusqueiras. Rínse e berran, algueireiras. Incirranvos á que corrades tras d'elas. Mais aló hai que pasalo río, cando ja a lua alomea no ceo.

¡É cándo sabedes todo o engado que gardan istas nosas rapazas! O balbordo das augas fai aínda mais grande o silencio. Y-entón a moza dícevos c'os ollos, co'as maos nas vosas maos, sin dar unha fala, total-as cousas que boligan na sua-y-alma. ¡Qué decire diante d'iste silencio d'elas, mais falangueiro que total-as falas! Sentidesvos coutados pol-a moza, cheos de tenrura, sabidos de que no mundo non hai muller como aquela muller, e de que non hai agarimo como o que sentides n'aqueles doces instantes.

¡Noivas de pobo! As da noite de San Joan, que choutan as fogueiras e sinten o misterio da primaveira nos seus curazonciños. As do día da Virxe. As que pónense abru-las e milicroques nas brusas emprifolladas. As da Noiteboa, que van cantando a panjolifia, namentras amán-

danas os mozos. As da Noite de Reis, troveiras do Neno Jesús. As que, esquencido o voso amor, voltan a riren e á bailaren, pra sentirensen de novo namoradas n'outra noite de volta d'un romaje...! Eu tiven unha noiva de pobo. E lémbrome d'aqueles bailes nos romajes, cando ela riase; e da volta das festas, cando agarrimábame co'a música da súa voz trépeda... ¿Voz de cristal ou de prata aquela voz feiticeira?

E perdóname leutor, que abalado pol o engado d'istas lembranzas da mocidade primeira, deixara esquencido á o noso pobo de pescantis.

N'outra cousa están d'acordo as duas castes do noso pobo: en non fagueren as eleuziós. Pra iso está Don Bieito, o segredario do Auntamento. Fai vintasete anos que no Concello haiche os mesmos cás c'os mesmos colares. O alcalde leva, tamén, vintasete anos de mando e ten unha fampa que non hai quen poida c'o il. Os pedáneos son tamén os mesmos desque Don Bieito pillou a segredaría. Iso do sufragio universal non versa c'os homes do noso pobo mariñeiro. Dendes de fai vintasete anos é deputado o mesmo deputado. Chámase Péres y-é un home que val canto pesa e aínda mais. Hai, ño noso pobo, Rúa de Péres, Fonte de Péres, Alameda de Péres. A rúa, a fonte e todo o demais fijose c'os cartos do Concello, mais como o Concello é de Péres velahi porque todo é do señor Péres. Ninguén coñece á o señor Péres, agás o Don Bieito, que dí qu'o señor Péres é fillo do seu pai; outro Péres que foi deputado antes dos vintasete anos de que vimos falando. E o Don Bieito dí qu'agora o señor Péres vai sere *senador del Reino*, e que virá de deputado un genro do señor Péres. Iste genro terá fillos, que serán netos do Péres d'agora, e drento d'outros vintasete anos os netos do señor Péres serán deputados do noso pobo mariñeiro. E ninguén

quéijase. ¿Pra qué? ¡A ninguén impórtalle ó que pasa pol-o Madrid! Cómo haja sardiña tanto lles da o señor Péres como outro calquera. E com'os deputados non poden traeren a sardiña cando a sardiña esbarda...

Pois aínda hai outra cousa na que jinzan as dúas castes do pobo: n'estaren d'acordo en qu'os da parroquia de Pantón son menos que ninguén. E hastra hai un refrán que di: «C'os de Pantón nin trato nin conversación»,

¿Qué teñen os de Pantón? Ter non teñen nada. Pro son uns orgullosos, que pénsanse de caste lanzal e non hai quen entre na súa parroquia nin danlle unha fala á ninguén. As rapazas de Pantón son... ¡Cómo seren son do milloriño! Loiras, de cabelos brondos, da cor do millo. Os ollos mais azúes qu'ó ceo, *así Dios me salve*. Jilgaras, fermosas, c'o ban mais pequerrecho q'unha palla de trigo. ¡E teñen uns andares! Non sei como demo fan, pro caso é que cando andan somellan *un alabar á Dios*. Os mozos son todos ben prantados, rejos, loiros como as rapazas. Como elas, vánse randeando á o andare. ¡E teñen unha forza...! En Pantón non hai vellos nin vellas. Haber hainos, pro é como si non-os houbera. ¡Porque hai vello que val por dez rapaces e vella que mesmamente parece unha rapariga de vinte anos! Cando os vellos ja son mui vellos e pónense canorios, entón teñen os cabelos da cor da palla e non son brancos, com'os dos vellos do pobo.

Pantón é un lugar rayoso, e no tempo da farna afroan as leiras d'eles como ningunha do auntamento. Fica a parroquia n'un recuncho da badía, á beira d'un coñal, e nos días cenzos se non poden dejergaren as casopiñas dendes do peirao do noso pobo.

Pois os de Pantón, como ja dijen, son moito orgullosos. D'aquela parroquia non hai unha soila rapaza que

casara c'un rapaz que non seña de alí. E os rapaces, que van todos á outra banda, cando voltan das Américas veñen solteiros e casan con rapaza de Pantón. Algún houbo que casou aló. Pois ise non voltou. E o que voltou con muller d'afora foi desbotado de todos e ninguén quería trato c'o il. Eisi pasan os anos, os centos de anos, e os de Pantón son sempre da mesma caste e non queren mistura con castes alleas. Os de Pantón deberon seren os qu'argallaron aquil refrán que di:

O que longe vai casare
chata leva ou vai catare.

Das cousas do campo e das cousas do tempo ninguén hai que poida sabere tanto como iles saben. ¡Cantas veces os pescantis non quijeron ouviren á os de Pantón, que ventaban trebonada, con ceo craro, e non volveron mais do mar!

Craro é qu'aquelo de *nin trato nin conversación* pende mais dos da parroquia aquela que dos outros. Pro hai qu'amocalos. E ja qu'iles non dan fala á ninguén o millor é decire que se non debe falare c'o iles. D'iste jeito ninguén sabe si son eles os que non queren falaren ou si son os demais os que néganlles as falas. E iso que, como son tan sabidos, hai que falarlles moitas veces. Eles coñecen a herba da moeda pr'as mulleres, a herba do demo pra pelresia, a herba gigante pra os carafunchos e pánxumas, a herba concheira pra o mal cativo, a rateira pr'as virolas, a da solda pras feridas, a herba piollenta pras pedras dos réns. E cando o médico do pobo perde as éspranzas por algún malado, os de Pantón fanlle romedios e menciñas d'herbas que sandan á un morto, abofé. Eles erguen a paletilla e mail-o calleiro, pofien dreitos os cerrizos tortos e os nenos penzos, tiran do bugallo do ollo canto lijo haja e teñen un gando qu'é unha fermosura velo.

¡Si foran d'outro jeito! ¡E si as rapazas foran mais namoriqueiras...!

Pois todo isto, tres jugadores da brisca que non hai quen lles gane, e unha imáxe do San Cristobo, toda de pedra, a millor do mundo, é o mais jurdio d'iste pobo de pescantis onde pasou a historia que cóntase n'ista noveliña.

Ela

Pois n'ista parroquia de Pantón vivía Beta: unha rapaza leda com'unha alboradá. Os cabelos crechos e dourados, os ollos da cor do verde mar, garrida e jeitosa, mais forte qu'o bujo e mais bermella q'unha mazá, Beta era filla d'un ferreiro, home ja antergo, que levaba todo o día na forja, traballando á reo pr'a aquela filliña qu'era a vida da sua vida. Beta ficara orfa de mui pequerrecha, cando ainda non tiña tres anos. E d'entón pasara os dias e os anos á beira do seu pai, de cote na ferreiría, á carón da zafra, ouvindo o renjer do fol da forja e fitando, con ollos trevos, as charetas que rubian do lume. O pai era un home marjado, con moitas angurras, un pouco tramazán, sempre cheo de feluje. Beta criárase espicil, mais como era o único refujoiro do seu pai, iste, margurado pol-a lembranza da morta querida, roubando tempo á o repouso, coidara á filla como si fora unha nai e deulle tan bó precuro que Beta afroou pouquiño á pouco e fijose unha frol garrida, a mais fermosa do jardin de Pantón, onde tantas froles habia. Pareía feita c'un cieel, tan jeitosa e tan galana. Branca como a neve, si entrábades na ferreiría do pai e a forja estaba acesa ¡qu'aloumiño pr'os

ollos adiviñala entr'a rojura das labaradas e a negrura das parés! Era mais branca aínda drento da cafúa do ferreiro. E as labaradas da forja arrincábanlle lampos d'ouro á os seus cabelos brandidos. Cando iña á reme-jere na borralla, as suas maos, ¡tan feiticuas! somellaban folerpas da neve á guindárese no mouro chan da invernia.

Pois aínda era mais branca por drento. Quero decire qu'a sua-y-alma tiña todol-os agarimos da mais tenra bondade, total-as molecencias dos mais injeles sentementos. ¡Qué femencias puña no agarimo á o seu pai! Y-era leda com'unha laberca e riase á gargalladas todo o santo día e non había delor qu'ela non sandase nin menciña como a caloriña das suas maos. Cando atopábadela na couceira da porta somellaba un mármore no fondo mouro da ferreiría. E cando atopábadela nos días de delor ela era o consolo mais mol pr'as vosas mágoas tristesiras. O seu genio jangal era un engado pra todos cantos coñeciana. Era a sua oura faguere ben á quen sofria, consolare á o triste e darlle auga d'agarimo á quen esligaba co'a sede de fortes degaramentos. Deitaban da sua gorja verbas qu'acitábanvos no máis fondo do curazón c'o seu doce agasallo.

Beta curiara o oficio do pai, mais o pai non quería qu'a sua filla fose ferreira. Pro ela decatábase da grandía d'aquel oficio e ventaba qu'os homes foron máis sabidos e mais homes cando adeprenderon á forjal-o ferro. ¡Aquel ferro, tan forte, que lúase co'a lima e amolecíase c'o fogo! Que lle non dijeran, pro pra ela aquel ferro rojente, coutado c'o martelo na zafra, era unha cousa latejante e viva. ¿Non serian bágoas as muchicas rojas e acesas que choutaban á cada martelazo? ¡Qu'o ferro, tan forte, esnaquizárase com'un moamio era cousa de milagre! Y-ela fitaba pra o ferro e pras cousas de ferro

feitas pol-o pai, con certa ademiración respeitosa. Non sabía Beta aquel conto de Höffmann, no q'un joyeiro mata á os mercadeiros das suas obras d'arte pra llas roubare. Mais ela sentía, sin se decatate, qu'aquel labor do seu pai c'o ferro era cousa baril e que, ainda achinándose o pai, non estaba ben pago o seu jurdio traballo.

Y-eisi vivía, co'a orgolleza da sua fermosura e ben leda pol-a aboenza ferreira que de seu pai viñéralle.

ÉI

Ja é ben sabido que onde hai unha *ela* ten d'habere un *él*. Y-él non era de Pantón. Era mariñeiro. Mariñeiro e pescantín. Nin estaba c'os artesáns nin c'os jornaleiros das frábricas de salguía. Él era él e nada mais. Dendes de cativo vivía no mar e pra él non había outra cousa qu'o mar. Sempre sentira a saudade das longedades da outra banda. Y-era o seu sono o de que chegara un día no que poidera fugire pras terras lonjanas, qu'adiviñaba fermosas e feiticeiras, d'un ar tépido qu'agarimaría o curazón.

Era forte e ben prantado. Unha ves, no baile dos artesáns, rifara c'uns rapaces, mais vellos qu'il. Eran sete. E o noso héroe loitou contra d'eles e de cada labazada chimpaba á un fora da loita. Soio os domingos deixaba a sua afeizón á o mar. Os domingos ña c'o crego, moito amigo d'il, e poñíanll'os dous, garamelos e visgo á os pajaros. ¡Qué ledicia pra Lois, pois eisi chamábase o rapaz, cand'ouvía o chauchare dos gorriós e o chichío das cotovías! Él e o crego levaban duas gaiolas e traguíannas ateigadas d'estorniños, de melros, de toda crás de pajaros. Lois metíaos na casa e ceibá-

baos dempois, abríndolles unha bufarda. Él quedábase estantío, ollando com'os pajaros voaban, e riase á gargallada limpa, amostrando a sua dentamia tan feitosa, cando o crego rifáballe por ceibal-os pajaros. O crego se non decataba de por qué o Lois, dempois de pasado o traballo de collél-os pajaros, ceibábaos á todos. E o Lois se non decataba de pra qué o crego choia á os pajaros no cárcere das gaiolas, cando tanta lindeza tiñan ceibes pol-os agros.

Ás veces pillábaos a chuvia no campo e chegaban á casa mollados como pitos. Outras metíanse nas casas qu'atopaban á mao e agardaban á que delampara pra voltaren á o pobo. Outras tiñan que desenzarrapítárense, tan ajiña chegaban á casa, por mor da molladura.

Ja dijemos á o comenzo qu'onde hai unha *ela* ten d'habere un *él*. Pois o Lois coñeceu á Beta un serán no que chovera á Deus dar auga. O Lois fora soilo aquel día á collere pajaros. Pescouno a chuvia preto de Pantón y-entrou na ferreiría, pidindo que dejáirano quen-cérese á o lume da forja. ¡Cando veu á Beta, tan charamandusca e tan lisgaira, ficou mesmamente com'un parviño! ¡Qué rapaza, mama frade! ¡Qué ollos e que cabelos! Beta desemperequitara aquél día as trenzas e somellaba unha visión do ceo.

O *milagre do encontro*, de que nos ten falado Coimbra, deuse entr'o Lois e Beta. Ficarón os dous sen sabere daren unha fala. Ela sentía no seu curazón uns desacougos inespricabres, admirada diante da lanzalía d'aquela rapaz. Él decatouse de que ja tería de sere toda a vida un prisionero d'aquela muller. E os dous, ollándose estantios, degarantes, debezendo co'a sede do amor que víñalles de súpeto, os curazóns germolantes de novas e ledas cousas, ajejábensé surrientes, como saúdándose dempois d'un curto arredamento.

—Rapaza, ¿cómo te chamas?—

—Eu, Beta. ¿E ti?—

—Eu, Lois.—

E non souperon falaren outra fala mais. «Ela chámase Beta»—decía él, cando retornou á sua casa. «El chámase Lois»—decía ela, cando meteuse no leito.

Ensono

Pasábanselles as horas mortifias, c'os ollos alumeados. Na roseira da suas almas abrochaban milleiros de rosas arrecendentes. E unhas rosas—as brancas—eran as falas mainas e tranquiás, as falas agarimosas e afagadoras. E outras rosas—as rojas—eran as verbas de pasión acesa y-enmeigadora. E outras rosas eran rosas místicas, tristeiras: porque todo amor é triste e tén, en sí, a saudade das lonxanias infinitas, coñecidas denantes da vida.

Aterecían cando atopábanse arredados. Afroaban, com'as herbiñas homildosas dos campos na primaveira, cand'ollábanse á carón un d'outro. E latricaban d'un milleiro de cousas, os ollos nos ollos, as maos nas maos, os beizos nos beizos, a-y-alma na-y-alma.

—¿Quererásme sempre?—decía él.

—¡Sempre!—surría ela.

—¿Sempre?—

—Ja pra toda a miña vida. Que tú és pra mín a pingota d'orvallo qu'escintilea na rosa sedenta. As tuas falas son como chorimas amarelas na irta tojeira da miña vida. Quentura e regalo do meu curazón. Recendor subtil. A verba que veu do lonje, do endejamais sabido nin coñecido, como fala de Deus. E sei qu'ato-

peite no antano e sei que tú fuches vento fungador cando eu era arume dos pinos, e que tú eras sol á facheares cando eu era noite ben escura, e auga dos ceos cando fun falsa guindada no piñeiral, á bicáresme so-lermiñamentos. E sentín ja os teus leros denantes qu'eu nacera. E bebin nos teus beizos denantes de bicalos, ¡ja morta da sua sede sen t'eu coñecere!—

—¡Miña ja pra sempre arca pechada! Porqu'eu ben sei como tú és sempre nova pra min, como tú ja serás sempre nova pra min en toda a miña vida. Achegareime a tí e tú deixarásme sempre con mais amor, cando me vaia. Eu non saberei endejamais todo o teu segredo. Porque tú és, pra min, un eterno segredo e serálo de cote. Adivíñote, mais non esbigoo nin esbigoarei todo o que tú tés en tí. Porque eu ben sei qu'aínda qu'eu quijera esbigoalo non chegaria á sabelo: meu eterno segredo. ¡Miña ja pra sempre arca pechada!—

Y-eisi pasaban as horas e os días. Namentras, eles se non decataban das genreiras que germolaran á o seu arredor. As rapazas de Pantón rejoubaban d'iles todo o santo día. ¡Unha rapaza de Pantón namoricada d'un rapaz de fora da parroquia! E as vellas e os vellos, e os homes e as mulleres, todos latricaban e latricaban contra d'iles, por mor d'aqueles amores que lles non collían na testa.

Hastra q'un día o pai de Lois, c'os cartos que mandoulle outro fillo que tiña na América, dispujo que'o rapaz partira pra o Alén-mar. E Lois, co'a morte na y-alma, marchou cara ô descoñecido.

¡Cómo saloucaba Beta a mañá da despedida! ¡Qué despero o seu! ¡E que moura a ferreiría aquela mañá, e que abroujadores os martelazos do seu pai na zafra! ¡E que mouro todo, todo...! ¡E que moura a sua vida, sin él, ja pra sempre á morrere da saudade dos seus beizos!

Lua nas areias

«Espello da terra y-espello do ceo»... Mais, ¿por qué non, asimade, espello do Alén-mar? Tú mar, és o Arredamento, o Arredamento das almas. Tú, mar, és o luidor dos ronseles. ¡Qué altiveza a tua! ¿Por qué non deixas un carreiriño, un só carreiriño, pra sabere cal foi o seu vieiro? ¡Un só carreiriño!

¿Foi por alí? ¡Por entr'aquelas ardentias? ¿Car'á os penedos lonjanos? ¿Car'á min, por onde acóchase a lua?

.....

A lua nas areias fainas brancas como a neve. Lua que brilas nas areias ¡tú fas carreiro no mar! Tu deitas lamos de prata en col do mar, e a prata da tua lus é o ronsel do teu camiño, no alén do espazo. Tú és unha nao cósmica, á bogare pol-o mar dos mundos, mergullada no éter, pro que deixas o teu carreiro de prata lumiosa no mar salgado da Terra.

.....

Mais, ¿por qué non deixas carreiro nas areias? Porque támén és saudosa e tú ben sabes qu'o camiño á coñecérese non é camiño pras almas. As almas son naos cósmicas do Cosmos-Esprito, que non deixan asiñalados os seus ronseles, pra qu'as outras almas anden na preca dos camiños ja seguidos.

.....

Areias mergulladas no branco aceso do luar... Prata escintilante e bolideira... Pinos á contra-lua, mouros como acibéches... A cantiga rojente e maina da nóitiña de luar...

Todo iso é ó que vemos. ¿E os degaramentos dos da outra banda? ¿E os nosos salayos? ¿E os deseos de

desfacere iste triste Valado líquido, qu'arrédanos á os uns dos outros?

¿É que todo iso se non olla. ¡Sí! Mais pra eso soio ten ollos a Saudade!

.....
 Lua nas areias... ¡Cómo alomeas as fochancas que deixaron n'elas os camiñantes! ¿Por que os camiñantes no mar non deixan tamén as suas fochancas, labradas nas augas? ¿Por qué tú, Lua, alomeas as ondas árdigas e fás ronsel no ermo do mar? «A saudade do mar é a saudade do Ronsel». ¿E a saudade do Ronsel será a saudade do Arredamento?

.....
 Lua nas areias, á beira dos oceanos: ¡valados dos pobos e das almas arredadas! ¡Oceanos que sode-l-as esporas das almas! Que sin o Arredamento, sin os tristes valados do Cosmos-Esprito, morrerían total-as cobizas e todol-os degaramentos.

.....
 N'ise mar do éter, tú, Lua, nao cósmica, ben sabes qu'hai oceanos, tamén. E que os pranetas teñen saudade dos soles e os soles dos pranetas, porqu'atópanse arredados.

.....
 E tú sabes, lua nas areias, que tamén hai areias no Cosmos-Infinito. Areias nas que fican labradas total-as tripaduras dos que pasaron por elas algún día.

.....
 Lua nas areias, escoita: A-y-alma é como o Mar. N'ela pérdense todol-os ronseles das suas naos. Mais á beira do mar da-y-alma atópanse as Areias—Praia da lembranza—onde todo camiñante deixa asinhalado a sua focha. A focha chámase Saudade.

.....

¡Qué altiveza a tua, mar! ¿Por qué non deixas un carreiriño, un só carreiriño, pra sabere cal foi o seu vieiro? ¡Un só carreiriño, mar!

.....

Toldouse o ceo de lembranzas de Beta. Por moitas voltas que dalle á os seus recordos ela non pode lembrare como era o Lois, y-esqueceu a sua figura. ¡Mais ela ten no seu curazón a saudade do seu amor! E todas as noites de luar vai Beta ás areias, e rubida á un cón ben outo ajeja a largazía das augas. Entón a saudade do recordo tráelle, agirgilante e viva, a figura do ben amado! Non é aquela figura a sua propia, pro o Lois pantásteco e saudoso ¡que bonitura non tén, moito mais linda qu'a do Lois corpóreo e coñecido! Y-entón Beta, con falas non ditas, mais sí sentidas, dille á lua todas istas cousas amorosiñas e saudosas que dijemos á o comén. Y-ela, trépeda d'amor e de misterio, sabe mais de poesía que todol-os poetas juntos e canta cantigas enmeigadoras como nengún poeta as cantara.

Nadal

Nena, encende catro pallas
e corramos á Belén,
cantarllo rou rou á o neno,
e fagamos durma ben.
Á rou rou, rou rou, meu neno,
á rou rou, rou rou, meu amor;
durme ben, meu queridiño,
que che canto o rou rou,
rou rou, rou rou, rou rou rou.

Cando chegou o Nadal e as raparigas cantaban os cantos de saúdo á o Neno, Beta tamén tivo un neno: branquiño como a espuma das ardentías. Era toda a

cariña da nai, loiro e de ollos azúes. Soupo Lois a noticia na América e non quiño sabere mais. E namentras il facía o seu viaxe, c'o curazón ateigado de ledos desacougos, Beta, tola d'amor pol-o fillo que botara á o mundo, aburada pol-a frebe, perdera total-as lembranzas e non vivía con outro pensamento que non fora o d'aquel pequeniño, que déralle Deus pra ledicia da sua y-alma.

Nena, encende catro pallas
e corramos á Belén....

O pai de Beta ollaba pra o cativo con certa genreira. Parcialle un alleo, que de súpeto entrárase pol-a casa adiante sen licencia de ninguén. Mais o vello se non decatava que no seu curazón ardían, tamén, novas arelas. E cando traballaba na ferreiría, o vello, caladiñamente, con voz agarimosa, soía cantare cantigas de berce:

Oora miniño, oora miniño,
que ja están as papas
no caceroliño.

E pol-as noites, namentras durmían Beta e mail-o pequeno, o vello achegábase á o pé do berce e falaba caladiñamente c'o cativo:—Meu jeitosiño; meu pequerrecho... Ti tes de seres pra mín a fontela milagreira da miña vida. N-ela beberei eu a cotio a enerxía pras miñas forzas cansas. Meu jeitosiño; meu pequerrecho...—

E lembrábase entón o vello de toda a sua vida, dende que perdera á sua muller. E decatábase entón de que sempre fora nai, de qu'aínda sendo home toda a sua vida fora como a d'unha mulleriña. ¡Nai de Beta e nai d'aquele pequeno que lle viñera pol-as portas! Vida

de naiçíña toda a súa vida, feita pr'acalentare á os demais. Y-entón o vello, escoitando os cantos de Nadal qu'ouviáanse á o longe, pol-os ruciros, lembrábase dos Reis Magos e do Portal de Belén e da Estrela enfeitizada e feiticceira que guiou á reis e pastores... ¡Un nadalicio era cousa de Deus e cousa d'adouración! Bicaba entón á o pequeno e o pequeno rompía á chorare y espertaba Beta e cantaban o pai e mail-a filla e, ouvindoos, se non podería decire quen poñía mais agarimos no canto e mais tenrura nas falas.....

—Beta—decía o vello.

—Diga, meu pai. Ja sei qu'está magoado connigo. Vostede coida qu'eu son unha choya e por iso me non dí unha fala.—

—Bobadas tuas, neniña—

—Non; non-as son, non-as son. Pois eu non fixen mal a ninguén. Boeno. Escomasi alégrome, porqu'eu ja sei que son merecente de todo. ¡De todo o malo! ¡Son a vergonza da casa! Eu non sei si o Lois esqueceríame. E si m'esqueceu, vostede soio, meu velliño, é quen me quer de verdade.—

—Ja sabes qu'iso n'é certo, que podes agardares ben tranquiá pol-o Lois. Todos quérente moito. Mais iso non quita pra qu'eu estea toliño por ti. Eu ja non sei si será porqu'os vellos somos coma nenos. O conto é, miña penliña, que soio vejo pol-os teus ollos, que río cando ti rís, qu'és a ledicia mais grande da miña vida.—

—Miren e meu velliño... e como sabe engaiolare. Eres un mintireiro...—

E bicábanse o pai e mail-a filla. E pouco dempois dormía de novo Beta; e o vello, c'os ollos cheos de bágoas, falaba c'o pequeno:—Meu jeitosiño; meu pequerrecho...—

Fora cahía a neve en folerpas miudiñas. Todo bran-

co: tellas, montes, árbores, agras e chanzadas. O ceo cheo de mourenzas. O curisco cinindo no arume dos piñeiras. E o vello, marteleando na zafra, adiviñaba com'a Nosa Señora, ajejando a brancura da neve e as mourenzas do ceo, cantáralle á o Neno Jesús, aló en Belén:

Meu jeitosiño,
meu pequerrecho...

Na costa verdecente...

Chegou o Lois, desacougado, ledo, morto, sen sabere ó que sentía. E cando tivo á o neno nos seus brazos e sinteuno chorare e veulle abril-os ollos, Lois ficou como cego pol-o deslumeamento. Beta, aínda no leito, surria fitando pra os dous. E Lois bicaba as maos de Beta, e achuchaba no pequeno, e riase com'un toliño, e choutaba pól-o ban, namentras o vello riase á gargalladas das tolerias do rapáz.

Pasaba Lois todo o santo día á carón do leito de Beta. E contáballe as suas delores, os sofrimentos que pasara arredado d'ela, perguntándolle á Beta ó que fixera en todos aqueles tempos. Lois decíalle como cando él deixaba o traballo, aló n'América, iñase pra a casa e alí «falaba» c'o ela, lembrándoa como á unha santiña. Ela contáballe todo ó que dicía «o raio trasparente do prácido luar», as noites que pasara na praia lembrándose d'il, morta de saudade, falando co'as escumas e c'os penedos, co'a lua no couce e co'as brancas areias. E cando llo contaba decatábase Beta de qu'aquel Lois que tiña diante d'ela non era com'o Lois evocado nas noites de luar; como o Lois que estivera fora parcialle á ela non sere o qu'ollaba n'aquelas horas d'ogano. E

pechaba os ollos, e sentía na mais fonda fondura íntima do seu curazón as voces saudosas e lonxanas das evocacións feitas na praia, cando o Lois desejado e *sentido* aparciase aboiano nas augas do mar da lembranza: mais triste pra ela, pro tamén mais nidio: e'unha tristeza tan aloumiñadora qu'ista ledicia do Lois *ollado*, diante d'ela, lle non parciá á Beta tan agarimoseira.

O vello ferreiro pensou en que casaran os dous rapaces. E vendeu os trebellos e a forja pra mercare unha traíñeira pra o Lois. Diste jeito o Lois sería patrón e sairía á pesca e podería facere fronte á vida, sen tere que voltare pra América. E na costa verdecente, Lois falou con mariñeiros e amigos, contratounos ben e saiu á o mar todol-os días, namentras a Beta íña criando á o pequeno, mais fermoso cada día e mais querido cada día do vello e dos dous rapaces.

Casaron Lois e Beta, cando ista saiu da doenza qu'a tivera no leito. E foi a paz no seu fogar e o amor no seus curazóns.

SAUDADE

Voltaba Lois da pesca, asobiando ledo, co'as maos nos petos. Aquel día troujera a traíñeira ateigada de sardiña. Ja todos decían na parroquia de Pantón que ninguén tiña a sorte do Lois. Moitos días saían total as traíñeiras do noso pobo de pescantis á o mar e voltaban sen peixe, agás a do Lois, qu'íña achinándose pouco á pouco. Preto da sua casa Lois veu como chegaba cara á il o seu sogro, acorando, correndo com'un tolo, sen podere dare unha soia fala.

—¡Beta, Beta....!

—¿Qué foi, meu sogro?—

—¡Beta, Beta....!—E démpois de recollere todol-os folgos:—¡Beta marchou da casa!—

—¿Qué marchou da casa? ¿A miña Beta?—

E Lois, aparvado, ollando pra o seu sogro, preguntábase si o vello tolearía.

—Diga, meu sogro; fale pol-a sua nai.—

—Non che sei, Lois. Pol-a mañanciña cedo, dempóis de tí saires pra o mar, marchou ela c'o pequeno. ¡Ja son as des da noite e non voltou?—

—¿E non dijo pra onde iña?—

—¡Non dijo nada, Lois!—

Lois ficou como morto. Volveu á ollare fite á fite pra o seu sogro, e veu na faciana d'il toda a delor da meirande tristura. Arrestregou os ollos, de duas zancadas chegou á casa, chamou con berros abroujadores á Beta por todo o sobrado, volveu á saire e correndo com'un tolo, berrando sempre por Beta, petou nas casas d'algús mariñeiros, chamándoos á voces. Os mariñeiros que ja chegaran saían correndo tras d'il e chamábase á novas portas, e outros mariñeiros seguían a riola e todos corrián tras do Lois, berrando como il, chamando todos por Beta á grandes berros, namentras a lua, toda alampada e surriente, deixaba deitare no mar cadoiros de prata ácesa e lumiosa. Non houbo congostra na que se non detiveran nin chanzada que non registraran. A riola d'homes corría pol-as chãs e ajiña ollábase nos mais outos cumios. Desparecía tras d'un souto e voltaba á ollárese, mais longe, por riba dos irtos penedos da costa. E sempre o mesmo berro;—¡Beta, Betaaaa!— E canto mais tempo pasaba, mais corrián todos e mais berraban e mais ouciase a chamada amargurada; choutando nos montes e chorando nas valgadas.

Y-eisí, sempre correndo e berrando sempre o mesmo berro, acorando todos, cansos e mortos, chegaron á

praia. Entoñábensellel-os pés nas areias e os homes non podían c'o aquela corredura.—¡Beta, Betaaaa..!— Era o balbordo do mar o único que respondía á chamada. Eran a luz da lua e o silencio da noite os qu'henchían o ar e a praia. E ja os homes non podían mais. Soio o Lois, ja arredado de todos, sen o mais cativo acoro, correndo cada vez mais, iña cara á os penedos lonjanos, cara á os cóns que choían a praia, afuzado por un segredo presentimento. E agora corría sen berrare, cada vez con mais folgos, sen pensare n'outra cousa qu'en chegare ajiña.

.....

Aló enriba, nos cóns mais outos, onde brua o mar á decotío, ollábase unha moura figura, á contra-lua, erguendo as maos á o ceo, e nas maos, com'un cales, o neno fillo do amor. Dáballe a lua na cara á o neno. E a prata lumiosa do luar nos seus cabelos loiros faguíase ouro aceso.

—Beta, Betaaaa..!—

A figura, que baixara á o pequeno, volveu á soerguelo, e correndo, correndo, veu cara á praia, sempre c'o neno no outo.

—¡Beta! ¿Qué fíjches, neníña?—

Beta non contestou. Correndo, correndo chegou á o pé de Lois, e apréijándoselle contra o peito, rompeu á chorare.

—¿Qué facías, nena?—

—Agardaba por ti—foi a resposta.

.....

—Ja sempre agardarei por ti, aínda téndote á miña beira. E morro co'a saudade das saudades que tiven.—

.....

E Lois deixou de sere pescantín pra faguérese labrador. A Terra-Mai foi pra il un tan grande amor como o

de Beta. As casopiñas, as árbores: toda a paisaxe faláballe novas falas, tanto tempo pra él descoñecidas, e agora amigos do curazón.

Nos días d'invernía, cando o mar bruaba nos cóns da costa, Lois lembraba a súa vida mariñeira e un saliaio calado ficaba no mais fondo da súa-y-alma. Nas noites de lua arregoada, Beta tamén lembraba as noites lonxanas de luar nas arcias, e salaiaba quedamente lembrando os recordos das suas agardanzas n'aquiles tempos. O mar chamaba d'iste jeito por eles, e ouvian as suas voces eternas nos seráns malencónicos e nas noites caladas.

Mais a Terra era quen berraba con voces mais fortes. O filliño, o vello, o recordo da nai de Beta e a de Lois, tamén morta; a cantiga da campá da parroquia; as herbas arrecendentes e os castiñeiros tan agarujantes; o verde dos prados e a louzania dos nosos campos; as angueiras da anada, do muiño cantareiro, dos tempos da malla; o chichío dos paxaros, ¡tan inequiescentes pra o Lois e tan queridos da Beta!; a mesma quentura e o mesmo friaje da Terra, no vrao e no inverno: todo, qu'era o pan de cada día e o regalo dos ollos todol-os días do ano, henchíalles as almas d'un doce agarimo e d'unha tenrura endejamais satisfeita.

E no medio de todas isas angueiras abrochaba a lembranza dos seus recordos mariñeiros. Mais ja istes recordos viñan peneirados á os seus curazóns, traguían un suario de brétema e unha rayola de Sol, un pouco d'arrecendo do pasado e un moito d'arela caladiña e mansa. Tan envolteitos n'aquela brétema subtil qu'os mesmos recordos eran todo brétema: unha morníña lembranza moito cativa, asomellándose á pequenas rafas d'un festín lonxano.

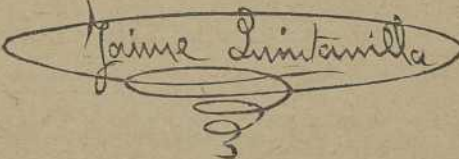
Cando no trafego do traballo de decotio deitábanse

— á soma dos castiñeiros do souto, as suas ponlas eran com'un palio santo— ¡santidade do verde!—que faláballes sempre da Terra, da Terra de terra e de pelouros.

Y-eu dígovos que cando ollaban as ponlas das árbores, fillas da Terra, ollaban ben cristaiñamente o misterio da saudade. ¡As árbores, abarbadadas na Terra, tiñan as ponlas abarbadadas no Ceo! E as árbores vivían da Terra-Mai, zuchando o seu zelme. ¡Mais tamén as ponlas zuchan o zelme da luz do Sol e da luz da Lua! E as ponlas son com'un curazón aberto á total-as voces do Alén, pois tamén as árbores percisan da doce malenconía e da ledicia aloumiñadora.

E dígovos en verdade, ademais, que como o Loís e a Beta, a Nosa Raza ten as raíces na Terra, mais as ponlas da sua-y-Alma ténnas abertas á os ventos mariñeiros, á se dormiren escoitando a cantiga do Mar, perto e lonjano.

Jaime Lintanilla

Saturnino Montalbo

Imaxes e ouxetos d'eireja. Pianos e pianolas.
Óptica. Prateiría, mostreiría e joyeiría. Arti-
gos fotográficos, de caza, de viaxe y-sport.
Thermos. Gramófonos e discos. Música e
instrumentos musicaes. Coches pra nenos.

Rua Real, 117.-FERROL

AUGAS de MONDARIZ

Bicarbonatado-sódicas

AS MAIS ALCALINAS DA HESPAÑA

Propietarios: Fillos de Peinador

Vda. e fillos de Pedro Fernández

ARMACÉN DE MAQUINARIA E MATERIAS ELÉUTRICOS

Encárgase de toda crás
de instalaciós do ramo.

Canalejas, 91.-FERROL

LEA VOSTÉ:

VENTO MAREIRO, (Versos)

Por RAMÓN CABANILLAS

ABRENTE, (Versos)

Por VICTORIANO TAIBO

DOCTRINA NAZONALISTA

Por RAMÓN VILLAR PONTE

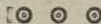
Alén, (Comedia)

Por JAIME QUINTANILLA

Mal de moitos e Trato á cegas

Por Eugenio Charlón e M. Sánchez Hermida

DO ERMO, (Versos)

Por NORIEGA VARELA

17662

